

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **РЕЛІГІЙНА ЛЕКСИКА В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ
УКРАЇНСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА ХХ СТ.**

Виконала: студентка 2 курсу групи
Ukrb1–M18z
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Мазурик Марія Петрівна

Керівник: Ладиняк Н.Б., кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
української мови

Рецензент: Громик Л.І., кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
журналістики

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. РЕЛІГІЙНА ЛЕКСИКА ЯК ОБ’ЄКТ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА.....	11
1.1. Поняття про релігійну лексику.....	11
1.2. Лексико-семантичні групи релігійної лексики в сучасній українській літературній мові.....	18
1.3. Явища синонімії та антонімії релігійної лексики.....	31
1.4. Функціонування релігійного у фразеологічних одиницях	35
1.5. Мовна картина світу священнослужителя в контексті дослідження релігійної лексики в художньому тексті.....	39
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ.....	44
2.1. Лінгвістичне релігієзнавство та його методологічні аспекти	44
2.2. Методи дослідження релігійних лексем як мовних одиниць у художньому тексті	49
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ ІВАНА ОГІЄНКА ТА РОМАНА ПАНЬКІВА.....	55
3.1. Християнські теоніми	56
3.2. Номени на позначення біблійних персонажів та Святих.....	71
3.3. Біблійні топоніми	75
3.4. Церковні звання, титули, назви учасників богослужінь	79
3.5. Назви церковних споруд; атрибути храму та церковне начиння.....	86
3.6. Назви церковних свят і постів	93
3.7. Назви богослужінь, святих таїнств, літургійних жестів	96
3.8. Словесне звернення до Бога, назви церковних пісень, молитов, біблійні та релігійні звороти	101
3.9. Релігійно-культурні поняття	108
ВИСНОВКИ.....	117
СПИСКИ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	123

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВТС – Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад.
і голов. ред. колегії В. Т. Бусел
- ЕСО – Огієнко І. Етимологічно-семантичний словник української мови
- ЕССКУ – Енциклопедичний словник символів культури України
- ПСС – Полюга Л. М. Словник синонімів української мови
- СУМ – Словник української мови: в 11 т.
- СЦОТ – Пуряєва Н. В. Словник церковно-обрядової термінології
- ТППБР – Термінологічно-правописний poradnik для богословів та
редакторів богословських текстів
- ТСУ – Янко М. Т. Топонімічний словник України
- УМЕ – Українська мова: енциклопедія
- УПП – Українські приказки, прислів'я і таке інше
- УФСУМ – Фразеологічний словник української мови / за ред.
В. Д. Ужченко і Д. В. Ужченко
- ФЕС – Філософський енциклопедичний словник
- ФСУМ – Фразеологічний словник української мови / редкол.
Л. С. Паламарчук (голова), В. М. Білоноженко та ін.
- ЧСР – Черній А. М. Словник з релігієзнавства

ВСТУП

Символом першої половини ХХ століття може послугувати висловлення німецького філософа Ф. Ніцше: «Бог помер!» («Бога вбито!») [76, с. 61], що означає неможливість віри, втрату її першооснови. Однак за таких умов людина не стає атеїстом, а навпаки, вона починає особливо активно шукати Бога, звертатись до Нього по допомогу, пораду, просити Його заступництва. В Україні, здавна віруючій державі, саме Бог та християнство стало чинником відродження української ментальності. У ХХ ст. усвідомлення українцями своєї окремішності відбилося на особистому рівні, рівні літературного процесу та національної Церкви: початок ХХ ст. (1920-ті рр.) став для України часом сепарації від Московського патріархату, кінець ХХ ст. дав змогу вийти з підпілля Українській греко-католицькій церкві. Початок ХХІ ст. (2018 р.) ознаменований отриманням автокефалії і створення Православної церкви України. Закономірно, що ці процеси знайшли відгук не лише серед представників українського духовенства ХХ ст., а й політичних діячів, науковців, письменників, публіцистів. Феномен релігійного став предметом художнього осмислення і зображення, об'єктом наукових студій.

Ключем до розуміння напрямку релігійних пошуків став феномен сакрального. Сакральне здавна усвідомлювали як «щось цілком відмінне від світського, вбачаючи в ньому все те, що перевищує людські можливості і на що прагне спиратися» не лише окрема особистість, а й суспільство загалом [23, с. 12]. Серед актуальних питань українського мовознавства останнього десятиліття – проблема функціонування релігійної та церковної лексики, важливість якої спричинена докорінною зміною ставлення суспільства до церкви та релігії.

Донедавна українське мовознавство цікавили переважно питання семантико-стилістичних особливостей наукової термінології в поетичному контексті (дослідження Г. Б. Вишневської, Л. О. Пустовіт) [21; 93] та впливу на художнє мовлення лексики публіцистичного стилю (І. Д. Драч,

Н. Я. Дзюбишина-Мельник, І. Р. Мисько та ін.) [39; 37; 72]. Однак зв'язки художнього і релігійного різновидів української літературної мови не були предметом окремого аналізу в українському мовознавстві тривалий час насамперед тому, що панівною ідеологією радянської України ХХ ст. була атеїстична. Окрім того, була власне мовна причина – занепад конфесійного стилю в материковій українській мові. І це при тому, що «тисячолітня історія Церкви і релігійної культури в Україні відбилася помітними ознаками на культурі українського народу, й передусім на загальноукраїнській мові та художній літературі» [16, с. 8].

Кінець ХХ ст., з огляду на демократизацію українського суспільства та здобуття Україною незалежності, ознаменований активним розвитком конфесійного стилю української літературної мови, появою наукових розвідок, де він послугував об'єктом мовознавчого аналізу. Разом із дослідженням багатьох питань, пов'язаних з конфесійним стилем, увагу науковців привернула проблема його лексичних зв'язків з мовою поетичних творів, художніх творів загалом, відбиття релігійної лексики у мовотворчості письменників тощо. Функціонуванню релігійних лексем у народній поезії і творчості українських поетів, прозаїків присвячені розвідки Т. А. Коць, І. Г. Павлової, Н. В. Піддубної [54; 83; 88]. Семантико-стилістичні особливості окремих зразків сакральних лексем поряд з іншими групами лексичних одиниць, які функціонують в українських поетичних текстах різних авторів, аналізують у дисертаційних дослідженнях С. В. Бібла, Ю. І. Браїлко, Ю. В. Осінчук, [8; 16; 81].

Однак й сьогодні повною мірою не схарактеризована лінгвістична природа релігійної лексики, не встановлено її компонентний склад, спільні та відмінні ознаки релігійних одиниць. Досі ґрунтовно не описані семантико-стилістичні особливості їх реалізації в художньому контексті. Вирішення цих проблем дасть змогу науковцям не лише більш повно визначити лінгвістичні особливості художнього стилю, а й заповнити прогалини, пов'язані з конфесійним стилем як функціональним різновидом української літературної

мови. Окрім того, викликає зацікавлення проблема взаємодії цих стилів в індивідуальному мовленні митців, які є водночас письменниками і духовними особами. До кола наукових інтересів потрапляють художні твори Івана Огієнка, Романа Паньківа й інших українських релігійних діячів ХХ ст., художня мовотворчість яких у зазначеному аспекті досі не розглядалася. Важливим завданням є встановлення того, чи в їхньому художньому мовленні функціонування релігійної лексики зумовлене лише професійною діяльністю або ж воно слугує засобом художнього осмислення світу, виявом їхньої індивідуальної мовної особистості.

Актуальність нашого дослідження зумовлена інтересом сучасного мовознавства до проблем художнього стилю і, зокрема, його зв'язків з іншими різновидами літературної мови; малою кількістю монографічних досліджень, присвячених системі сакральної лексики, й зокрема релігійним лексичним одиницям, як засобу збагачення художнього мовлення; потребою вивчення художнього мовлення письменників ХХ ст., які були водночас духовними особами, у творчості яких духовність і релігійність відбивають особливості мислення й світосприймання. Об'єктом аналізу обрано мову художніх творів Івана Огієнка та Романа Паньків, які охоплюють період ХХ ст. в українській літературі.

Іван Огієнко – неординарна і багатогранна особистість ХХ ст.: він науковець, письменник (автор поетичних творів, філософських містерій, драматичних поем тощо), релігійний і громадський діяч, перший ректор Кам'янець-Подільського державного українського університету. До зацікавлень сучасних українських науковців потрапили різні аспекти його творчості, біографії, наукової і просвітницької діяльності (В. П. Атаманчук, Л. І Громик, В. І. Качкан, Л. Л. Ляхоцька, В. П. Ляхоцький, А. А. Марушкевич, М. С. Тимошик, І. І. Тюрменко [1; 32; 51; 59; 60; 64; 105; 107]). Маріє, розмістіть окремо джерело біля кожного прізвища.

Художня мовотворчість Івана Огієнка стала об'єктом досліджень, розвідок і статей (І. С. Беркешук, Н. Б. Ладиняк, Л. М. Марчук,

І. А. Федькової та ін.) Зокрема І. С. Беркешук та І. А. Федькова визначили семантико-стилістичні функції перифраз у його «Філософських містеріях» [110]. Л. М. Марчук встановила вербалізатори концепту «Холмщина» у драматичних поемах Івана Огієнка [65]. Н. Б. Ладияк проаналізувала стилістичні функції словотвірних засобів у художньому мовленні Івана Огієнка [57].

Однак комплексного дослідження мовотворчості Івана Огієнка, зокрема й художньої, досі в українському мовознавстві немає.

Про отця-письменника Романа Паньківа у широких наукових колах сьогодні ще мало відомо, хоча він є автором понад двадцяти збірок поезій та прозових творів, а також членом Національної спілки письменників України з 2000 р.

Релігійність в житті Івана Огієнка та Романа Паньківа посідає особливо важливе місце, яке на лексичному рівні виявляється, за нашими попередніми спостереженнями, в активному вживанні релігійних лексем, що дає широкі можливості для вивчення семантико-стилістичних інтерпретацій такої лексики в художньому стилі; адже вони обоє є не просто високоосвіченими людьми, а й мають духовний сан.

Об'єктом нашого дослідження є мова художніх творів Івана Огієнка та Романа Паньківа, українських священників, й водночас, письменників ХХ ст.

Предмет дослідження – лексеми на позначення центральних, основоположних теологічних термінів, біблійних топонімів, назв богослужінь, обрядів, священнодій та їхніх частин; духовенства, служителів церкви; одягу священнослужителів; храму та його вигляду; богослужбових предметів і церковного начиння; церковних свят, постів, тижнів; церковних пісень, читань, молитов, релігійно-культових понять, які функціонують у художніх текстах.

Мета дослідження – встановити семантико-стилістичні особливості релігійної лексики в художньому мовленні українських письменників-священників ХХ ст.

Зазначена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати поняття про сакральне, релігійне і конфесійне в сучасному мовознавстві;
- визначити та проаналізувати основні класифікації релігійної лексики в мовознавстві;
- окреслити лексико-семантичні групи релігійної лексики в художньому мовленні письменників;
- встановити стилістичні функції релігійної лексики в художніх творах Івана Огієнка та Романа Паньківа.

Методи дослідження. Під час опрацювання художніх текстів застосовувались апробовані в сучасному мовознавстві різноманітні методи і прийоми аналізу мовних одиниць, які забезпечили всебічне виявлення релігійних образів у художньому мовленні Івана Огієнка та Романа Паньківа. Застосовано загальнонаукові та спеціальні мовознавчі методи: метод індукції (на підставі виділення й характеристики окремих релігійних лексем зроблено висновки про мовлення письменників загалом); метод аналізу та синтезу (виокремлено групи релігійних лексем, прослідковано зв'язки між ними та проаналізовано їх); описовий та зіставний методи (виявлено особливості семантики релігійних лексем, встановлено їхні відмінності у художньому мовленні письменників); дистрибутивний аналіз (визначено характеристики і функційні властивості аналізованих релігійних лексем з урахуванням їхнього оточення (дистрибуції)); кількісний (встановлено частотність слововживання аналізованих одиниць у художніх текстах).

Джерельна база роботи. Джерелом фактичного матеріалу послуговували тексти поетичних, драматичних, прозових творів Івана Огієнка та Романа Паньківа, вміщених у виданнях: Огієнко І. Богдан Хмельницький. Київ: Наша культура і наука, 2004. 477 с.; Огієнко І. Легенди світу. Париж: Наша культура, 1946. 95 с.; Огієнко І. Наш бій за державність: історична епопея. Вінніпег, 1962–1966. Ч. 1–2. 224 с.; Огієнко І. Філософські містерії: Вінніпег, 1957. 336 с.; Паньків Р. Втрачене літо: етюди, новели, поезії.

Коломия: Видавничо-поліграфічне тов. «Вік», 1998. 80 с.; Паньків Р. Зірка, до якої йду. Коломия: Видавничо-поліграфічне тов. «Вік», 1998. 76 с.; Паньків Р. Пісня мого серця: вірші. Івано-Франківськ: Нова зоря, 1998. 79 с. Паньків Р. Повернуся у рідну домівку: поезія. Івано-Франківськ: Нова зоря, 1997. 64 с.

Теоретичне значення роботи. Основні положення і результати дослідження висвітлюють проблеми структурної організації релігійної лексики української мови; поглиблюють теорію стилістичного аналізу художнього мовлення, доповнюють лінгвостилістику новими спостереженнями над способами реалізації письменниками-представниками українського духовенства своїх світоглядних засад.

Практичне значення роботи полягає в можливості розширити дослідницький дискурс вивчення художнього мовлення, зокрема Івана Огієнка та Романа Паньківа – письменників та духовних осіб. Результати дослідження можуть бути використані для побудови спецкурсів і спецсемінарів, присвячених проблемам лінгвостилістичного аналізу художнього тексту, написання дипломних і курсових робіт студентами-філологами. Зібраний фактичний матеріал, наслідки його аналізу можуть бути застосовані в лексикографії під час укладання словників мови письменників.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження обговорювались на Міжнародній науковій конференції «Художній вимір та історичні контексти життєтворчості Івана Огієнка (11–12 жовтня 2018 року, Кам'янець-Подільський); науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками науково-дослідної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2018 – 2019 н. р. (24–25 квітня 2019 року, Кам'янець-Подільський), заочній Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Дискурс у колі антропоцентричних наук: загальнолінгвістичні та прикладні аспекти» (28 березня 2019 року, Миколаїв), III Всеукраїнській заочній науково-практичній студентській конференції «Українська мова на порубіжжі XX–XXI

сторіччя: мовознавчий та лінгводидактичний аспекти» (8 листопада 2019 року, Бердянськ).

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дослідження викладено в 1 одноосібній статті «Мазурик М. П. Теоніми в поетичному мовленні українського духовенства I пол. XX ст. (на матеріалі творів Івана Огієнка)» [62].

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (117 позицій), списку лексикографічних джерел (14 позицій) та списку джерел ілюстративного матеріалу (8 позицій). Обсяг основного тексту – 121 сторінка.

ВИСНОВКИ

Дослідження лексико-семантичних та функційних особливостей релігійної лексики в контексті художнього мовлення дало змогу встановити продуктивність лексичних зв'язків релігійного (конфесійного) та художнього стилів української мови. Релігійна лексика становить систему функційно маркованих лексичних одиниць, які мають різну міру вияву релігійної семантики та експресії: охоплює лексеми, що називають предмети, явища, терміни, поняття, слова, які належать до релігійного культу, об'єднують усе релігійне. Вона взаємодіє з тематично близькими групами лексики, їй властива семантична та стилістична багатофункційність.

Релігійна лексика у мовотворчості Івана Огієнка та Романа Паньківа має широке поле функціонування. Різноманітність релігійних лексем зумовлена декількома чинниками: вони глибоко віруючі особистості, мають духовний сан, дбають про збереження духовності українців, захисниками України у її боротьбі за незалежність вважають не лише реальних осіб, а й божественні сили. Для них увесь світ навколо наповнений релігійним, духовним, святим, осмисленню якого вони присвятили своє життя.

Спираючись на власний багатий подіями й трагізмом досвід, письменники ґрунтують свою історіософську систему на ідеї сильної особистості – ідеалізованому, взірцевому образі владаря, мудреця, пророка й народного захисника. Таким в Івана Огієнка та Романа Паньківа постає образ-концепт *Бога*. Часто висвітлюючи теми повсякденного життя українців, історичні реалії, вони звертаються до Бога, підкреслюють Його присутність і заступництво. Це основна та найчастотніша лексема, яку репрезентовано у творах письменників: у художньому мовленні Івана Огієнка встановлено 90 слововживань лексеми *Бог* і 31 – лексеми *Господь*. У поемі «На Голготі» Іван Огієнко вживає релігійну лексему *Бог* 38 разів, 67 разів використовує словосполучення з лексемою *Божий*. У поетичних творах Романа Паньківа лексема *Бог* ужита 93 рази, *Господь* – 55 разів.

Лексеми на позначення Бога різноманітні, за семантичною наповненістю їх у роботі поділено на групи, що мають у художньому мовленні Огієнка та Паньківа свої особливості, зокрема:

- 1) канонічні, усталені назви: *Господь, Всевишній, Єгова, Творець, Отець*.
- 2) язичницькі теоніми: *Перун, Купало, Ваал, Сварог, Стрибог, Дажбог, Лада*. У художньому мовленні Івана Огієнка, який використовує ці образи як частину історії нашого народу, ці лексеми не містять сакрального смислу, але є лише маркерами, які відбивають особливості дохристиянського періоду життя українців.
- 3) індивідуальні найменування Бога: *Потужний Бог, Володар духа і серцець, Батько, Той, Хто в своїх руках тримає світло мого життя, Небесний Володар* – в отця Романа і *Покрова* – в Івана Огієнка; у номенах відбито ставлення письменників до цього образу-концепту.

Лексеми на позначення Бога як «Творця всього суцього» в аналізованих художніх творах письменників репрезентовано 135 разів (в Івана Огієнка) та 173 рази (у Романа Паньківа). Це свідчить про те, що Бог був натхненням, опорою і надважливою особою для обох митців і не лише художнім образом, а й метою і сенсом їхнього життя як священнослужителів.

Образ Ісуса Христа у письменників – це образ «Спасителя душ наших і Відкупителя наших гріхів», вербалізований лексемами: *Ісус Христос, Христос, Ісус* (в Івана Огієнка та Романа Паньківа) *Син Божий, Син* (в Івана Огієнка) *Спаситель, Відкупитель, Спас* (в Романа Паньківа). Репрезентоване в художньому мовленні письменників також нетрадиційне, більшою мірою народне уявлення про Ісуса як немовля, дитину, вербалізоване лексемами: *Синочок, Дитина, Первенець, Хлопчик-Пестунчик, Пастух* (в Івана Огієнка), *Боже Дитятко, Ісусик* (в Романа Паньківа).

Образ *Диви Марії*, що частотно вербалізований 47 мовними одиницями у творах Івана Огієнка та 21 лексемою у Романа Паньківа, репрезентовано у трьох іпостасях: Марія – Божа обраниця: *Пречиста Марія, Христова невіста, Чиста Діва, Свята Пречиста Діва-Мати*; Марія – Заступниця: *Матір*

Заступниця, наша Мати, Ненька Небесна, Матінка Марія та *Марія – Скорбна Мати*, образ якої відтворено в Івана Огієнка.

Індивідуальними новотворами (оказіоналізмами) на позначення Богородиці є лексеми *Зірниця Порання* в Івана Огієнка та *Найкраща квітка* в Романа Паньківа, що відображає власне українське розуміння жіночої краси, яке асоціюється з цими лексемами.

Частотними в мовотворчості письменників є лексеми: *душа, дух, ангел, святий, пророк*. Лексеми *душа, дух* є полісемічними одиницями, основним значенням яких протягом віків було релігійне, і таким його зберігають і письменники, використовуючи у своїй творчості їх як частину релігійного світу та світогляду вірянина-українця. У художньому мовленні Івана Огієнка лексему *душа* репрезентовано 40 разів, Романа Паньківа – 47, що засвідчує особливе значення цього образу для митців.

Функціонує в мовотворчості письменників як позитивно, так і негативно конотована лексика. Релігійно-хтонічна лексика (*диявол, чорт-сатана, біс, Люцифер, нечисть, мамона*) є меншою уживана, ніж теоніми та позитивно конотована лексика: у художніх творах вона вводиться як протиставлення Добра Злу, є засобом створення негативних образів.

Уживання імен біблійних персонажів, святих, пророків у творах Івана Огієнка та Романа Паньківа має свої особливості – перший надає перевагу таким: *Адам, Єва, Апостол Андрій, Юда Іскаріот, Пилат*. Отець Роман у своїй творчості згадує і про святих західного обряду, оскільки він був священником греко-католицької церкви: *святий Макарій, пророк Іоанн, преподобний Йоан Колов, святий Пантелеймон, святий Домінік*. Ці образи мають певну позитивну чи негативну конотованість і використовуються письменниками як культурний знак, символ певних рис чи подій, а також як приклад життя справді віруючої людини, приклад для наслідування, або навпаки – як застереження.

У своїх творах письменники уживають релігійні топоніми, які є своєрідним мовним кодом гносеологічної інформації – несуть в собі історію,

пов'язану з Богом і виявом Божих діянь. Виокремлено релігійні ойконіми (*Русалим, Содома, Вавилон, Назарет, Палестина, Зарваниця, Гошів, Грушів, Вишнів, Люрд*); ороніми (*Сіон, Голгофа, Нитирійська гора, гора Атос (Афон)*); гідроніми (*Йордан, Дніпро*); спелеоніми (*Грїб Господній, Масаб'ельська печера*). Топоніми виконують різні функції: є елементами розповідей про життя і діяння Святої Родини і святих; стають своєрідним словесним кодом, що містить не лише історію подій, а й відбиває емоції, відчуття, пов'язані з ними.

Релігійні лексеми на позначення церковних звань, титулів, назв учасників богослужінь менш частотні в художніх творах Івана Огієнка та Романа Паньківа, однак представлені різними синонімічними варіантами, переважно з нейтральною (*священник, єпископ, владика, патріарх*) або позитивною (*отець, пастир, отець всечесний*) конотацією: Винятком є уживання лексем *ксьондз та Папа Римський* у творах Івана Огієнка, що належать до католицизму і мають негативне забарвлення як ворогів українського православ'я, з огляду на історичні реалії. Поняття віряни у письменників репрезентовано синонімами: *брати у Христі, раби Божі, брати, сини, сестри, люди святої віри, слуги Господа, діти Божі*, яким Іван Огієнко протиставляє *жидів, католиків, уніатів, фарисеїв, вольтер'янців*, а Роман Паньків – *хулителів, ворогів, поганських жреців, демонів, слуг диявола, темних, грішників*.

Знаючи традиції рідного краю, Іван Огієнко та Роман Паньків відзначають місця спілкування народу з Богом. На їх позначення автори використовують лексеми *храм, святиня, церква, собор, лавра*. Для них це не просто будівлі, це дім й одна з тих найважливіших опор, на яких тримається не лише людська душа, а й ціле суспільство загалом. У художніх творах Іван Огієнко часто використовує індивідуально-авторські найменування церкви: *Зіронька Христова, Господня Манна, Мати Православна, Найкраща квітка, цілюща Манна, Матінка хупава*, а Роман Паньків – *Апостольська Церква, Дитина, Гарна світлиця*, що засвідчує особливе ставлення до Божого Дому.

Відображаючи життя віруючих християн, їх ставлення до святинь, релігійних предметів письменники, які є водночас служителями церкви, а отже, мають до цього безпосередній стосунок, уживають у своїх творах лексику на позначення атрибутів храму та церковного начиння, яка є кількісно частотною і різномірною (*хрест, ікона, образ, кадило, фіміам, дзвони, вівтар, Престіл, свічка та ін.*); натомість деякі лексеми поодинокі (*коп'є, вервиця, хоругви, металевий дискос, ложечка для Причастя, Чаша для Причастя*).

Релігійні лексеми на позначення християнських свят у мовотворчості Івана Огієнка та Романа Паньківа засвідчують дотримання і канонічних (*Різдво Христове, Воскресіння Христове*), і народних традицій (*Йордан, Спасівка*). Оскільки письменники не були відірвані від народних традицій і звичаїв, водночас були проповідниками християнства, то у їхніх творах репрезентовано лексеми на позначення народних християнських свят, постів, які згруповано за часовим критерієм на зимові (*святий вечір, Новорічні свята, церковний новий рік*), весняні (*Великдень, Воскресіння, Празник Великодній, Неділя Свята Великодня, Велика П'ятниця*), літні (*Купала*) та осінні (*Покрова*).

Богослужіння, святі таїнства та пов'язані з ними літургійні жести (вербалізовані лексемами *Служба Божя, Утреня, Літургія, Вечірня, бити поклони, хреститися, причащатися, сповідатися, вінчатися*), що супроводжують свята, пости, кожену неділю, як день, що має бути відведений Богу, становлять важливий аспект життя вірянина-українця, супроводжуючи його від народження аж до смерті.

Відбита в художньому мовленні Івана Огієнка та Романа Паньківа кількісно частотна група лексики на позначення словесного звернення до Бога, слова Божого та назв церковних пісень, молитов, біблійних і релігійних зворотів (*Закон, Біблія, Євангеліє, молитва, пісня свята, акафіст, канон, Алілуя!, Слава Ісусу Христу! та ін.*) є безпосередньо пов'язаною з попередніми тематичними групами релігійної лексики, а також із чином священнослужителя.

Для підсилення певного емоційного враження від тексту письменники вживають у своїх творах позитивно (*рай, Небеса, Чертог, Світло, благодать, спасіння, помилування*) та негативно марковані лексеми (*пекло, ад, гріб, могила, цвинтар, гріх, суд Божий*), які, слугуючи своєрідним інформаційним та емоційним кодом, відповідно впливають на читача.

Уживання релігійної лексики в художньому мовленні Івана Огієнка та Романа Паньківа відбиває особливості їх індивідуального стилю та світовідчуття, засвідчує їхню високу інтелектуальність, духовність та відданість українським релігійним звичаям, традиціям.

Подальші дослідження інших аспектів мовотворчості письменників дадуть змогу встановити мовну картину світу цих самобутніх і непересічних особистостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманчук В. П. Духовний ідеал у містерії Івана Огієнка «До щастя!». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: філологічна. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. Вип. 12. С. 16–19.
2. Атаманчук В. П. Осмислення духовно-етичних проблем у містерії Івана Огієнка «Остання хвилинка». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: філологічна. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. Вип. 13. С. 15–17.
3. Атаманчук В. П. Художнє осмислення проблеми духовної еволюції у містерії Івана Огієнка «Народження людини». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: філологічна. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. Вип. 14. С. 16–20.
4. Бабич Н. Д. Проблеми терміновживання і термінотворення в сучасному богословському стилі. *Сучасна українська богословська термінологія: Від історичних традицій до нових концепцій*: зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. (Львів, 13–15 травня 1998 року). Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 1998. С. 161–168.
5. Балаклицький М. А. Іван Багряний: «Нова релігійність» як конструктор художньої творчості: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 19 с.
6. Берендеева М. С. Структурные особенности религиозной концептосферы (на материале концептов жертвоприношение, молитва и подвиг). URL: <http://chelovek/nauka.com/v/591349/a/#?page=1> (дата звернення: 07.12.2019).
7. Берестова А. А. Релігійні назви і тексти як прецедентні феномени в художній оповіді В. Лиса (на матеріалі роману «Соло для Соломії»). *Лінгвістичні дослідження*. зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2014. Вип. 37. С. 117–122.

8. Бібла С. В. Склад, джерела і шляхи формування української церковної термінології (назви церковних чинів та посад): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1997. 20 с.
9. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту: Із мови давньоєврейської і грецької на українську наново перекладена / перекл. Іван Огієнко. URL: <https://bibleonline.ru/bible/ubio/> (дата звернення: 12.10.2019).
10. Біленко Т. І. Феномен слова в духовному житті українського суспільства: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук. Львів, 2005. 44 с.
11. Богачевська І. В. Методологічні аспекти побудови семіотичної моделі релігії. *Українське релігієзнавство*. 2001. № 20. С. 32–40.
12. Богачевська І. В. Християнська наративна традиція: філософсько-релігієзнавчий аналіз: автореф. дис. ... д-ра філос. наук. Київ, 2007. 36 с.
13. Богдан С. К. Сучасне церковне послання: структурно-семантичний аспект. *Біблія і культура*. 2000. Вип. 2. С. 130–133.
14. Браїлко Ю. І. «І в небесах я бачу Бога і боже слово на землі». Семантико-стилістичні функції християнської лексики в поезії Івана Світличного. *Філологічні науки*. 2014. Вип. 16. С. 87–94.
15. Браїлко Ю. І. Конфесійна лексика в поетичному мовленні Степана Сапеляка. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика*. 2010. Вип. 3. С. 22–29.
16. Браїлко Ю. І. Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60–80-х років ХХ століття (семантико-стилістичний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 20 с.
17. Браславець О. Спадщина святого Домініка: півстолітня ретроперспектива. URL: <http://kmc.media/2017/08/08/spadscyna-sviatogo-dominika.html> (дата звернення: 09.10.2019).
18. Бушев А. Б. Языковая личность и тексты масс-медиа. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rfuv_2016_1_7 (дата звернення: 07.12.2019).

19. Великий православний молитовник / упоряд. В. С. Дудик. Київ: Європейська енциклопедія, 2008. 544 с.
20. Видайчук Т. Релігійна культура та свідомість і формування фразеологічного фонду української мови. *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2013. № 2. С. 23–28.
21. Вишневська Г. Б. Об'єктивація концептосфери сакрально-хтонічного у творчості Тараса Шевченка і Лесі Українки. *Шевченкознавчі студії*. 2009. Вип. 12. С. 228–234.
22. Вишневська Г. Б. Сакрально-хтонічна лексика у поетичних драмах Лесі Українки. *Питання літературознавства*. 2011. Вип. 82. С. 52–57.
23. Вільчинська Т. П. Розвиток концептосфери сакрального в українській поетичній мові XVII–XX ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2009. 38 с.
24. Вільчинська Т. П. Семантико-когнітивна природа концепту Святість у поетичному тезаурусі Б-І. Антонича. *Українське мовознавство*. 2009. Вип. 39. С. 77–84.
25. Вільчинська Т. П. Конотованість сакрального концепту «БОГ» у мовній картині світу українців. *Мовознавчий вісник*. 2010. Вип. 11. С. 254–257.
26. Ворона І. І. Використання церковно-релігійних термінів-синонімів у проповідях. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2012. Вип. 12. С. 52–61.
27. Галиєєва М. Р. Религиозное сознание в языковой картине мира. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/religioznoe-soznanie-v-yazykovoy-kartine-mira/viewer> (дата звернення: 07.11.2019).
28. Горбач О. Українська народна релігійно-християнська термінологія й лексика: збірник мовознавчої комісії наукового конгресу в 1000-ліття хрещення Руси-України. Мюнхен: Б-в, 1988. С. 99–146.
29. Горбач О. З історії української церковно-музичної термінології. *Бібліографія вчених-термінологів України*. Термінографічна серія

- «СловоСвіт» / за ред. Б. Рицар, Р. Микульчик. Львів: Ліга-Прес, 2004. С. 79–131.
30. Гошів – «Гора ясна, де Прекрасна Діва сяє...». URL: <http://pilgrimage.in.ua/hoshiv-hora-yasna-de-prekrasna-diva-syae> (дата звернення: 15.10.2019).
31. Грималовський І. С. Мовостиль Василя Ферлеєвича. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Серія: слов'янська філологія. Чернівці, 2001. Вип. 119. С. 169–175.
32. Громик Л. І. «Буття на чужині»: Іван Огієнко про національну свідомість української еміграції. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник. Сер. Філологічна / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), О. А. Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, видавничо-інформаційний відділ, 2018. Вип. 15. С. 170–175.
33. Грушівська чудотворна ікона Пресвятої Богородиці. URL: <http://www.sde.org.ua/svjatyni/ikony/item/1531-grushivska-chudotvorna-ikona-presvyatoji-bogorodyci.html> (дата звернення: 15.10.2019).
34. Демецька В. В. Лінгвопрагматика сакрального дискурсу. *Мова і культура*: наукове видання. Серія: філологічна. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. Вип. 6. С. 90–95.
35. Деравчук С. Вплив жанру на функціонування епітетів у релігійному тексті URL: <http://www.ktf.franko.lviv.ua/~vivat/bookb.html> (дата звернення: 15.11.2019).
36. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Слововживання у сакральному тексті як відображення активних процесів у конфесійному стилі від 60-х рр. XIX ст. до початку XX ст. *Наукові записки нац. ун-ту Києво-Могилянської академії*. Серія: філол. науки. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 9–14.
37. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Ще один стиль української літературної мови. *Культура слова*. 1994. Вип. 45. С. 15–19.

38. Дидик-Меуш Г. М. До питання про вживання слів літургійний та літургічний. *Єдиними вустами*: вісник Ін-ту богослов. термінології. Львів, 2000. № 4. С. 71–78.
39. Драч І. Д. Сакральне в текстах як маркер елітарної літератури. *Питання літературознавства*. 2011. Вип. 82. С. 211–219.
40. Дудик П. С. Стилїстика української мови. Київ: Академія, 2005. 368 с.
41. Єрмоленко С. Я. Методи стилїстичних досліджень. Українська лїнгвостилїстика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела / за ред. д-ра філол. наук, проф. С. Я. Єрмоленко. Київ: 2007. С. 13–17.
42. Жалко Т. Мовностилїстичні особливості молитви у конфесійному стилї української мови. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2014. Вип. 17. С. 90–99.
43. Завальнюк О. М. Мемуарні праці Івана Огієнка як джерело вивчення історії національної університетської освіти в Україні у 1917–1920 рр. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник*. Серія: історична та філологічна. Кам'янець-Подільський: Абетка Нова, 2006. С. 205–217.
44. Заїць В. Мовна картина світу гуцула другої половини ХІХ столїття (за художньою та епістолярною спадщиною Ю. Федьковича). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: філологія. Ужгород, 2016. Вип. 2. С. 352–355. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2016_2_69 (дата звернення: 30.11.2019).
45. Іларіон (Огієнко І.). Навчаймо дітей своїх української мови: проповіді. Вінніпег: Віра й культура, 1961. 63 с.
46. Іларіон (Огієнко І.). Наша літературна мова: Як писати й говорити по-літературному: мовні нариси. Вінніпег: Наша культура, 1958. 424 с.
47. Іларіон (Огієнко І.). Таїнство хрещення православної церкви: богосл.-істор. студія. Вінніпег: Віра й культура, 1956. 128 с.

48. Ісіченко І. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі. *Слово і час*. 2005. № 1. С. 5–14.
49. Історія міського духовного центру «Зарваниця». URL: <http://zarvanytsya.org/про-мдц/istoriia> (дата звернення: 15.10.2019).
50. Катрій Ю. Я. Наша християнська традиція. Львів: Вид-во Отців Василіян «Місіонер», 1999. 394 с.
51. Качкан В. А. Етнокультурний пласт Івана Огієнка. *Українське народознавство в іменах: у 2 ч. / за ред. А. З. Москаленка*. Київ: Либідь, 1994. Ч. 1. С. 281–295.
52. Корбуш Ю. О. Іван Огієнко: особливості духовно-релігійних вимірів буття українського народу. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: філософія, культурологія. Київ. 2010. № 2. С. 206–209.
53. Коць Т. А. Основні засади конфесійного стилетворення української мови (кінця ХІХ – початку ХХ ст.). *Рідний край*. 2001. № 2 (5). С. 40–43.
54. Коць Т. А. Українська лінгвістика другої половини ХХ ст. про конфесійний стиль української літературної мови. *Слово. Стиль. Норма: зб. наук. праць, присвяч. 65-річчю дня народження докт. філос. наук, проф. С. Я. Єрмоленко*. Київ: Грамота, 2002. С. 18–24.
55. Кузнєцова Г. П. Біблія в системі генези конфесійного стилю української мови: концептологічний підхід. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Київ: Видавництво, 2003. Вип. 20. С. 118–122.
56. Ладиняк Н. Б. Теоніми в художньому мовленні Івана Огієнка. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / відп. ред. Л. М. Марчук; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. Вип. 14. С. 151–158.
57. Ладиняк Н. Б., Федькова І. А. Стилістичні функції словотвірних засобів у художньому мовленні Івана Огієнка. *Наукові праці Кам'янець-*

- Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / відп. ред. Л. М. Марчук; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. Вип. 47. С. 109–112.
58. Лурд (Люрд) – місце живого чуда. URL: <https://pilgrimage.in.ua/lurd-lyurd-mistse-zhyvoho-chuda/> (дата звернення: 15.10. 2019).
 59. Ляхоцька Л. Л. Виховний потенціал рідної мови в творчій спадщині Івана Огієнка: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2000. 22 с.
 60. Ляхоцький В. П. Просвітитель: Видавничо-редакційна діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. 528 с.
 61. Мазепа В. О. Використання давньохристиянської лексики в сучасних перекладах. *Наукові доробки магістрантів*. Київський університет ім. Б. Грінченка. 2013. URL: <http://masters.kubg.edu.ua/index.php/gi/article/view/83/107> (дата звернення: 12.10.2019).
 62. Мазурик М. П. Теоніми в поетичному мовленні українського духовенства I пол. XX ст. (на матеріалі творів Івана Огієнка). *Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія. Філологічні науки / [редкол.: Б. О. Коваленко (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 12. С. 42–46.
 63. Макарова С. А. Языковая религиозная личность и религиозная картина мира: особенности анализа. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/religioznayaazykovaya-lichnost-i-religioznaya-kartina-mira-osobennosti-analiza/viewer> (дата звернення: 07.12.2019).
 64. Марушкевич А. А. Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка. *Соціологія. Психологія. Педагогіка*: вісник Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка / відп. ред. В. Б. Євнух. Вип. 12–13. Київ, 2002. С. 80–83.
 65. Марчук Л. М. Вербалізація концепту «Холмщина» у драматичних поемах Івана Огієнка (збірка «Вікові наші рани», Вінніпег, 1960):

- лінгвокультурологічний аспект. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник*. Серія: філологічна / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), В. П. Атаманчук (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 14. С. 183–189.
66. Мацьків П. В. Концептосфера БОГ в українській мовній картині світу: біблійний, фольклорний, словниково-діахронний дискурси: автореф. дис. ... докт. філол. наук. Київ, 2008. 36 с.
67. Мацьків П. Периферійна зона поняттєвого поля «Священна особа» в словниково-діахронному дискурсі. *Філологічні науки: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка*. Полтава, 2010. Вип. 2. С. 111–117.
68. Мирончук О. Я. Назви чинів святості в історії релігійного стилю української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2014. 20 с.
69. Мирончук О. Я. Номінація ангелів у богослужбових текстах. *Науковий вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2011. № 1. С. 95–99.
70. Мисько І. Р. Сакральний онімний простір поезії Олега Ольжича. *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка*. Житомир, 2013. Вип. 4. С. 278–283.
71. Мисько І. Р. Сакральні лексеми у творчості Юрія Клєна (на прикладі функціонування агіонімів). *Лінгвістика: зб. наук. пр. / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. № 1. С. 130–140.
72. Мисько І. Р. Склад та структура лексики конфесійного стилю. *Лінгвістика: зб. наук. пр. / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. № 8. С. 34–36.
73. Мисько І. Р. Християнський теоперсоніфікон у поетичних текстах Празької групи. *Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя*. Серія: філологічні науки. Ніжин, 2013. Кн. 1. С. 219–222.
74. Мороз Т. В. Вибір народнорозмовної лексики в українських перекладах Псалтиря І. Пулюя та І. Огієнка: порівняльний аспект. *Проблеми*

- зіставної семантики*: зб. наук. пр. / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2013. Вип. 11. С. 464–471.
75. Набитович І. Універсум *sacrum*'у в художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму): монографія. Дрогобич-Люблін: Посвіт, 2008. 600 с.
 76. Ницше Ф. В. Веселая наука: философская проза. URL: <https://iknigi.net> > avtor-fridrih-nicshe > 59122-v... (дата звернення: 12.11.2019).
 77. Німчук В. В. Християнство й українська мова. *Українська мова*. 2001. № 1. С. 11–31.
 78. Німчук В. В. Українська мова в християнських храмах. *Державність української мови і мовний досвід світу*: матеріали міжнародної конференції (Київ, 23-26 травня). Київ, 2000. С. 315–350.
 79. Новикова М. В. Міфи та місія. Київ: Дух і літера, 2005. 426 с.
 80. Огієнко І. І. Українська церква: Нариси з історії Української Православної Церкви: у 2 т. Київ: Україна, 1993. Т. 1. 284 с.
 81. Осінчук Ю. В. Історія богослужбово-обрядової лексики української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2008. 20 с.
 82. Павлова І. Г. Лексика конфесійного стилю. *Дивослово*. 2001. № 1. С. 18–23.
 83. Павлова І. Г. Слово як семантико-функціональна одиниця в структурі української проповіді: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Київ, 2005. 259 с.
 84. Павлова І. Г. Слово як семантико-функціональна одиниця в структурі української проповіді: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 19 с.
 85. Петришина О. І. Становлення релігійного стилю української літературної мови: лінгвістичні дискусії. *Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство*: тези доповідей Всеукраїнського лінгвістичного форуму молодих учених. Київ: ІАЦ – Спейс-Інформ, 2010. С. 105–107.

86. Пилат – людина, котра не могла вирішити. URL: <https://www.dyhdzvin.org/rozdyumu/rozdumi-nad-pisannyam/pylat-lyudyna-kotra-ne-moglavyrishyty.html> (дата звернення: 25. 11. 2019).
87. Піддубна Н. В. Релігійна лексика: шляхи походження. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2005. № 1. С. 3–5.
88. Піддубна Н. В. Формування номенклатури назв релігійних споруд в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2000. 19 с.
89. Приходна Н. С. Особливості конфесійного стилю української мови. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 92. С. 37–39.
90. Пуряєва Н. В. Особливості формування й розвитку української церковно-обрядової термінології. *Проблеми граматики і лексикології української мови*. Київ: Наукова думка, 2001. С. 249–255.
91. Пуряєва Н. В. Формування української церковно-обрядової термінології (назви богослужбових предметів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Київ, 2001. 234 с.
92. Пуряєва Н. В. Церковно-обрядова термінологія: номенклатура богослужбових книг. *Волинь – Житомищина*. 2003. № 10. С. 86–102. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg/2003/10/12> (дата звернення: 23.10.2019).
93. Пустовіт Л. О. Словник української поезії другої половини ХХ століття: семантико-функціональний аспект: монографія. Київ: Рідна мова, 2009. 242 с.
94. Ременяка О. Ікона Богородиці Холмської та її роль у відновленні «животворящого духу» Української Церкви. *Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини*. 2008. Вип. 5. С. 237–242.
95. Русанівський В. Витоки українського слов'янознавства. *Бібліотечний вісник*. 1995. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_1995_6_14 (дата звернення: 12.10.2019).

96. Святая гора Афон. URL: <http://www.alavastr.ru/afon/afon.html> (дата звернення: 15.10.2019).
97. Святий апостол Андрій Первозванний. URL: <http://andriyvaska-tserkva./kiev.ua/andri%D1%97vska-cerkva/svyatij-apostol-andrijpervozvannij/> (дата звернення: 18.10.2019).
98. Святий апостол Юда Тадей. URL: <https://bpc.org.ua/apostolu-z-chusladvanadcyatu/sviatuj-apostol-yuda-tadej/> (дата звернення: 12.10.2019).
99. Скаб М. В. Концептуалізація сакральної сфери в українській мові: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2009. 36 с.
100. Скаб М. В. Християнське уявлення про душу людини крізь призму української мови. *Християнство й українська мова: матеріали наук. конф., (Львів, 5–6 жовтня 2000 року)*. Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000. С. 273–278.
101. Список Почаївської ікони Божої Матері у Вишневі. URL: <https://vyshniv.blogspot.com/2013/07/23072013.html> (дата звернення: 15.10.2019).
102. Степаненко М. І. Коментар до граматичної норми роду іменників у лексикографічній практиці І. Огієнка. *Іван Огієнко (незабутні імена української науки): тези доповідей Всеукр. наук. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження проф. Івана Огієнка (Львів, 26–27 травня 1992 року): у 2 ч.* Львів, 1992. Ч. 1. С. 180–182.
103. Степаненко Н. Локативні синтаксеми у світлі вчення І. Огієнка. *Духовна і науково-педагогічна діяльність І. І. Огієнка (1882–1972) в контексті українського національного відродження: наук. доповіді II Всеукр. наук.-теоретич. конференції (Кам'янець-Подільський, 18–19 лютого 1997 року)*. Кам'янець-Подільський, 1997. С. 202–203.
104. Степаненко М. І. Обставини як компоненти семантичної структури речення в синтаксичній концепції Івана Огієнка. *Духовна і науково-педагогічна діяльність І. І. Огієнка (1882–1972) в контексті українського національного відродження: наук. доповіді II Всеукр.*

- наук.-теоретич. конференції (Кам'янець-Подільський, 18–19 лютого 1997 року). Кам'янець-Подільський, 1997. С. 200–201.
105. Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження: наукове видання. Вінніпег–Київ: Наша культура і віра, 2000. 548 с.
106. Тимошик Г. В. Давньоримські біблісантропоніми в українських перекладах Святого письма ХІХ – ХХ ст. (на матеріалі найменувань, що містять у своїй структурі назви посад, професій). *Слов'янський збірник: зб. наук. пр. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, філол. ф-т. Одеса: Астропринт, 2014. Вип. 18. С. 89–98.*
107. Тюрменко І. І. Державницька діяльність Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). Київ, 1998. 280 с.
108. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: посібник. Луганськ: Альма–матер, 2005. 399 с.
109. Федонюк В. З історії розвитку християнської лексики. *Сучасна українська богословська термінологія: від історичних традицій до нових концепцій: матеріали Всеукр. наук. конф. (Львів, 13–15 травня 1998 року).* Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 1998. С. 146–151.
110. Федькова І. А., Беркешук І. С. Перифрази у «Філософських містеріях» митрополита Іларіона. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник. Сер. Філологічна / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), О. А. Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 15. С. 149–154.
111. Чемеркін С. Г. Модифікація ознак сакрального стилю в Інтернеті. *Наукові записки нац. ун-ту Острозька академія. Серія: філологічна. Острог, 2008. Вип. 10. С. 176–184.*

112. Черненко І. Лексико-семантичні групи церковно релігійних термінів у «Російсько-українському словнику наукової термінології». *Сучасна українська богословська термінологія: від історичних традицій до нових концепцій*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Львів, 13–15 травня 1998 року). Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 1998. С. 280–286.
113. Шевченко Л. Л. Семантична трансформація слів у текстах Нового Заповіту. *Мовознавство*. 2001. № 6. С. 70–75.
114. Шевченко Л. І. Лексикографічна система Святого Письма та автоматизована система лексичної параметризації українського перекладу тексту Біблії. *Християнство й українська мова*: матеріали наук. конф. (Львів, 5–6 жовтня 2000 року). Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000. С. 194–200.
115. Юда Іскаріот. Біля підніжжя хреста. URL: <https://www.dyhdzvin.org/rozdyumu/rozdumi-nad-pisannyam/yuda-iskariot-chastyna-1.html> (дата звернення: 25.11.2019).
116. Яремчук С. Система богословських термінів: семантика лексем Апостол, Біблія, Євангеліє. *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія: проблеми української термінології. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. № 593. С. 99–102.
117. Яремчук С. Система богословських термінів: семантика лексем архієпископ, архієрарх, архієрей, архімандрит. *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія: проблеми української термінології. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. № 648. С. 95–9.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. колегії В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-те вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
3. Іларіон (Огієнко І.) Етимологічно-семантичний словник української мови: у 4 т. Вінніпег–Канада: ТОВ «Волинь», 1979–1994. Т. 1–4.
4. Полюга Л. М. Словник синонімів української мови. Київ: Довіра, 2001. 477 с.
5. Пуряєва Н. В. Словник церковно-обрядової термінології. Львів: Свічадо, 2001. 156 с.
6. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.
7. Термінологічно-правописний поради́ник для богословів та редакторів богословських текстів / за ред. М. Петровича. Львів, 2005. 130 с.
8. Українська мова: енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
9. Українські приказки, прислів'я і таке інше / укладач М. Номис, упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. Київ: Либідь, 1993. 768 с.
10. Філософський енциклопедичний словник / редкол. В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
11. Фразеологічний словник української мови / уклад. В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. Київ: Освіта, 1998. 224 с.
12. Фразеологічний словник української мови / редкол. Л. С. Паламарчук (голова), В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка. 1993. 980 с.

13. Черній А. М. Словник з релігієзнавства. Київ: Академвидав, 2003. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/religiagloss/zmist.htm> (дата звернення: 08.12.2019).
14. Янко М. Т. Топонімічний словник України: словник-довідник. Київ: Знання, 1998. 428 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Богдан Хмельницький. Київ: Наша культура і наука, 2004. 477 с.
2. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Легенди світу. Париж: Наша культура, 1946. 95 с.
3. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Наш бій за державність: історична епопея: у 2 ч. Вінніпег: Вид-во «Наша культура», 1962–1966. Ч. 1–2.
4. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Філософські містерії: Вінніпег, 1957. Т. 1. 336 с.
5. Паньків Р. Втрачене літо: етюди, новели, поезії. Коломия: Видавничо-поліграфічне тов. «Вік», 1998. 80 с.
6. Паньків Р. Зірка, до якої йду. Коломия: Видавничо-поліграфічне тов. «Вік», 1998. 76 с.
7. Паньків Р. Пісня мого серця: вірші. Івано-Франківськ: Нова зоря, 1998. 79 с.
8. Паньків Р. Повернуся у рідну домівку: поезія. Івано-Франківськ: Нова зоря, 1997. 64 с.